



ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Karla Šimky a soudkyň JUDr. Miluše Doškové a Mgr. Evy Šonkové v právní věci žalobce: **A. F.**, zastoupen JUDr. Janou Kopáčkovou, advokátkou se sídlem Kroftova 1, Praha 5, proti žalovanému: **Generální ředitelství cel**, se sídlem Budějovická 1387/7, Praha 4, o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 6. 3. 2015, č. j. 3416-24/2015-900000-304.3, ze dne 18. 3. 2015, č. j. 10002-2/2015-900000-304.3, ze dne 4. 3. 2015, č. j. 3416-22/2015-900000-304.3, a ze dne 5. 3. 2015, č. j. 3416-23/2015-900000-304.3, o návrhu žalobce na osvobození od soudního poplatku, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 5. 2015, č. j. 10 Af 21/2015 – 74,

t a k t o :

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 5. 2015, č. j. 10 Af 21/2015 – 74, **se z r u š u j e** a věc **se v r a c í** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

I. Rozhodnutí krajského soudu

[1] Usnesením ze dne 21. 5. 2015, č. j. 10 Af 21/2015 – 74, rozhodl Krajský soud v Českých Budějovicích (dále jen „krajský soud“) o návrhu žalobce na osvobození od soudního poplatku tak, že se osvobození žalobci nepřiznává.

[2] Krajský soud dospěl k závěru, že u žalobce nejsou splněny podmínky pro osvobození od soudních poplatků dle § 36 odst. 3 s. ř. s. Předpokladem pro osvobození od soudních poplatků je splnění tří podmínek, a to podání žádosti o osvobození od soudních poplatků, doložení nedostatku prostředků a vyloučení zjevné neúspěšnosti návrhu na

zahájení řízení. Krajský soud konstatoval, že žalobce podal žádost o osvobození od soudních poplatků a žalobcem podaný návrh na zahájení řízení se nejeví jako zjevně neúspěšný, tedy splnil dvě výše vymezené podmínky. Krajský soud však zároveň shledal, že žalobce nedoložil nedostatek prostředků k úhradě soudního poplatku. Žalobci neupírá jeho právo na soudní ochranu, avšak nemůže při svých úvahách o splnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků vycházet pouze ze skutečnosti, že žalobce je v současné době vazební věznicí a nemá žádné finanční prostředky či majetek, jak uvedl v Prohlášení o jeho osobních, majetkových a výtěžkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce (dále jen „prohlášení o poměrech“). Žalobce tyto skutečnosti žádným způsobem nedoložil, ač k tomuto byl soudem vyzván. Žalobce je v řízení zastoupen právní zástupkyní, avšak ani jejím prostřednictvím nebylo soudu doloženo, že nevlastní žádný majetek, včetně finančních prostředků na bankovním účtu. Krajský soud proto uzavřel, že žalobce nedoložil, že nemá dostatečné prostředky, a tudíž zjevně neprokázal naplnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků.

II. Kasační stížnost žalobce a vyjádření žalovaného k ní

[3] Žalobce (dále jen „stěžovatel“) v kasační stížnosti podané v zákonné lhůtě výslovně nepodřadil své námitky pod žádný z důvodů dle § 103 odst. 1 s. ř. s. Z kasační stížnosti však vyplývá, že se neztotožňuje s názorem krajského soudu, že u něho nejsou splněny podmínky pro přiznání osvobození od soudních poplatků (nezákonnost spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem dle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s.).

[4] Stěžovatel namítá, že pravdivě vyplnil prohlášení o poměrech a nezná možnost, jak by mohl negativní skutečnost, že nemá majetek ani finanční prostředky, doložit. Všechny jeho finanční prostředky byly zadrženy při daňové exekuci, a pokud by vlastnil jiný movitý či nemovitý majetek, jistě by již byl v rámci daňové exekuce zajištěn. Jiné prostředky si opatřit nemůže, neboť v České republice žije sám a nemá rodinu nebo někoho jiného, kdo by mu mohl pomoci v jeho složité situaci (je zadržen ve vazební věznicí) s jejich úhradou. Uvádí, že by se *ad absurdum* musel obrátit s dotazem na všechny finanční ústavy na Zemi s dotazem, aby mu bylo osvědčeno, že u žádného z nich nemá účet a ani žádné finanční prostředky na něm. To samé by musel udělat v rámci všech katastrů nemovitostí na Zemi, aby mu bylo negativně osvědčeno, že nemá žádný nemovitý majetek.

[5] Dále stěžovatel uvádí, že musel do prohlášení o poměrech vyplnit své majetkové poměry pouze obecně, neboť jeho účetnictví má policie nebo celní správa. Neví, jak by mohl tyto informace osvědčit v součinnosti se svou právní zástupkyní, neboť lze jen těžko předpokládat, že by jí policie či celní správa účetnictví předala.

[6] Žalovaný ve svém vyjádření především uvedl, že otázka majetkových poměrů stěžovatele by se mohla objasňovat především v Polsku. Stěžovatel v rozhodné době sice podnikal v tuzemsku a zde byl zapsán v příslušném rejstříku, nicméně je občanem Polské republiky s bydlištěm K., B. 5. Zda tedy má, či nemá stěžovatel majetek nebo příjmy v tuzemsku, ještě o jeho majetkových poměrech se vší pravděpodobností mnoho nevypovídá. Pokud stěžovatel namítá, že by při přijetí závěrů krajského soudu musel

pokračování

předkládat výpisy z katastru nemovitostí na celé Zemi, pak žalovaný poznamenává, že zkoumání majetkových poměrů stěžovatele alespoň v jedné zemi na Zemi – v Polsku – je zcela namístě. Pokud stěžovatel uvádí, že v tuzemsku nepodniká, pak je vhodné zmínit, že podle údajů v živnostenském rejstříku dnem 12. 2. 2015 skutečně ukončil na území České republiky podnikatelskou činnost, avšak z úřední činnosti žalovaného je známo, že v místech stěžovatelových provozoven (obchodů s názvem EKO NATURAL) v současné době provozuje (popř. do nedávné doby provozovala) své podnikání se shodným artiklem společnost EKO NATURALcz s.r.o. se sídlem Kroftova 1, 150 00 Praha 5, IČ: 29041171. Podle zápisu z obchodního rejstříku je jediným jednatelem i společníkem uvedené společnosti právě stěžovatel. Podnikatelské aktivity tedy na území České republiky v podstatě neukončil, ale pouze se z fyzické osoby podnikatele „transformoval“ na společnost s ručením omezeným, která i přes jeho stávající pobyt ve vazební věznici nadále vykonává podnikatelskou činnost.

[7] Stěžovatel v replice znovu zopakoval, že v prohlášení o poměrech uváděl skutečné majetkové poměry a že žádným majetkem ani finančními prostředky schopnými pokrýt desetitisícové soudní poplatky nedisponuje, a to ani v České republice ani v Polsku. Co se týče jeho podnikání, uvedl, že od počátku ledna 2015 opravdu změnil právní formu podnikání na s.r.o. a posléze provozoval (již delší dobu neprovozuje) obchody pod společností EKO NATURALcz s.r.o., jde však o veřejně dostupnou informaci uvedenou v obchodním rejstříku a stěžovatel tak tuto informaci nikdy neskrýval. V tuto chvíli společnost EKONATURALcz s.r.o. činnost již delší dobu v žádném případě nevykonává, jde o mrtvou schránku, která je v úpadku. Ze všech shora uvedených důvodů stěžovatel požádal Nejvyšší správní soud, aby rozhodl o jeho osvobození od povinnosti placení soudních poplatků v předmětném řízení a tím mu dal šanci, aby mohl před nezávislým soudem prokázat oprávněnost podaných žalob.

III. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[8] Nejvyšší správní soud přezkoumal na základě kasační stížnosti napadené usnesení v souladu s § 109 odst. 3 a 4 s. ř. s., vázán rozsahem a důvody, které uplatnil stěžovatel v podané kasační stížnosti, přitom sám neshledal vady uvedené v odstavci 3, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti.

[9] Z obsahu spisu vyplynulo, že stěžovatel požádal podáním ze dne 4. 5. 2015 o osvobození od soudních poplatků. Dne 6. 5. 2015 zaslal krajský soud výzvu stěžovateli v následujícím znění: „V příloze zasílám prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech žádosti o osvobození od soudních poplatků. Vyplněné prohlášení zašlete zpět podepsanému soudu ve lhůtě 10 dnů ode dne doručení tohoto přípisu.“ K uvedené výzvě zaslal stěžovatele vyplněné prohlášení o poměrech, které bylo soudu doručeno dne 19. 5. 2015. V tomto prohlášení stěžovatel uvedl, že nesdílí s žádnou osobou společnou domácnost, nemá žádné příjmy z pracovního (obdobného) poměru, neboť je držen ve vazbě, nemá také žádné příjmy z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr, podnikání (Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona) ukončil ke dni 12. 2. 2015, přičemž výši příjmu za poslední zdaňovací období a po odečtení daně nezná, neboť účetnictví je zadrženo celním úřadem nebo policií, příjmy z hmotného a sociálního

zabezpečení nemá, stejně jako žádné další příjmy. Stěžovatel dále uvedl, že nemá žádný osobní majetek, neuvedl žádné výdělkové a majetkové poměry manžela/druha a k závazkům uvedl, že nemá žádnou vyživovací povinnost, ale má dluhy, jejichž výši však nezná, neboť je ode dne 17. 2. 2015 držen ve vazbě a nemá přístup k účetnictví, které zadržela policie nebo celní správa. Obdobně se žalobce vyjádřil i k výdajům. Stěžovatel neuvedl žádné jiné okolnosti, které by mohly mít vliv na rozhodování soudu o přiznání osvobození od soudních poplatků.

[10] Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. „[ú]častník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne.“

[11] Nejvyšší správní soud vzhledem k předmětu posuzované věci (tj. kasační stížnost směřující proti usnesení o neosvobození od soudních poplatků) netrval na zaplacení soudního poplatku z důvodu předejití řetězení řešeného problému. Jak nedávno uvedl rozšířený senát Nejvyššího správního soudu, „(s)těžovatel má povinnost zaplatit poplatek za řízení o kasační stížnosti jen tehdy, pokud kasační stížnost směřuje proti rozhodnutí krajského soudu o návrhu ve věci samé (o žalobě) či o jiném návrhu, jehož podání je spojeno s poplatkovou povinností“ (viz usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 - 19).

[12] Předně Nejvyšší správní soud zdůrazňuje, že při rozhodování o přiznání osvobození od soudních poplatků vychází z toho, že „§ 36 odst. 3 s. ř. s. stanoví výjimku z pravidla – soudní poplatky jsou účastníci řízení z dobrých důvodů (zejména kvůli omezení podání k soudům na ta, která jsou skutku vážně míněna, a kvůli částečnému krytí nákladů na fungování justice) zásadně povinni platit a pouze výjimečně mají být od této povinnosti osvobozeni (usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 5. 2010, č. j. 1 As 70/2008 - 74, publ. pod č. 2099/2010 Sb. NSS).

[13] Zároveň při posuzování návrhu na osvobození od soudních poplatků bere Nejvyšší správní soud v potaz účel institutu osvobození. Tímto účelem je ochrana práv účastníka řízení, pokud by mu mohla vzniknout vážná újma na jeho právech v důsledku nedostatku finančních prostředků, který by mu v důsledku neschopnosti zaplatit soudní poplatek bránil účinně chránit svá práva v řízení před soudem. Smyslem tohoto institutu není kompenzovat navrhovateli finanční zátěž spojenou se soudním řízením, ale zajistit přístup k soudu. Navrhovatel žádající o osvobození od soudních poplatků proto musí v první řadě osvědčit, že jsou v jeho případě splněny zákonem stanovené předpoklady. Důkazní břemeno o tom, že jsou shora uvedené předpoklady splněny, nese navrhovatel (viz např. usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 8. 2010, č. j. 1 As 23/2009 - 95, publ. pod č. 2163/2011 Sb. NSS).

[14] Dále zdejší soud konstantně uvádí, že „(p)ovinnost doložit nedostatek prostředků je jednoznačně na účastníkovi řízení, který se domáhá osvobození od soudních poplatků (§ 36 odst. 3 s. ř. s.). Pokud účastník tuto povinnost nesplní, soud výdělkové a majetkové možnosti sám z

pokračování

úřední povinnosti nezjišťuje“ (srov. usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Azs 343/2004 - 50, publ. pod č. 537/2005 Sb. NSS).

[15] Přesto, že soud nezjišťuje z úřední povinnosti výdělkové a majetkové poměry účastníka a důkazní břemeno o tom, že jsou předpoklady pro osvobození splněny, nese navrhovatel, při posuzování, zda jsou uvedené předpoklady splněny, nemůže soud zůstat zcela pasivní. Jak uvedl Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku ze dne 23. 7. 2012, č. j. 8 As 64/2012 - 12, *„(p)ro posouzení, zda jsou splněny předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, je zároveň třeba, aby soud vyzval účastníka řízení k doložení osobních, majetkových a výdělkových poměrů a stanovil mu k tomu přiměřenou lhůtu. Soud zpravidla zašle účastníkovi řízení formulář „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků“ s tím, nechť tento formulář účastník zašle vyplněný zpět soudu spolu se všemi relevantními doklady, které se vztahují k tvrzeným skutečnostem o majetkových a výdělkových poměrech (...). Pokud stěžovatelka nedoložila krajskému soudu informaci o svých osobních, majetkových a výdělkových poměrech v důsledku opomenutí krajského soudu vyzvat ji k doložení těchto informací, nelze jí takovou skutečnost klást k tíži. Krajský soud proto zatížil své rozhodnutí vadou, která mohla mít za následek nezákonné rozhodnutí o věci samé.“*

[16] Rovněž lze odkázat na rozsudek zdejšího soudu ze dne 24. 9. 2008, č. j. 1 As 63/2008 - 34, podle něhož povinnost doložit nedostatek prostředků je sice na účastníkovi řízení, a nikoli na soudu (srov. také rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Azs 343/2004 - 50), avšak pokud z předložených důkazů není možné dostatečně posoudit majetkové a sociální poměry žadatele a ověřit si jeho tvrzení, měl by soud žadatele poučit v tom smyslu, jakým způsobem může svá tvrzení prokázat, aby v řízení neutrpěl újmu (obdobně též přímo ve vztahu ke stěžovateli v jiných jeho věcech viz rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 6. 2015, č. j. 5 As 101/2015 - 42, a ze dne 24. 6. 2015, č. j. 1 As 111/2015 - 50).

[17] Stěžovatel zaslal krajskému soudu vyplněný formulář, který by, pokud by byl vyplněn vskutku pravdivě a úplně, zásadně měl poskytnout dostatečně přesvědčivý a komplexní obraz o stěžovatelových majetkových poměrech. Stěžovatelova situace je ovšem v mnohém specifická. Jako cizí státní příslušník, který v minulosti podnikal jak v ČR, tak v Polsku, se nyní nachází v české vazební věznici a je stíhán pro závažnou daňovou trestnou činnost. V daňovém řízení mu byla vícero rozhodnutími správců daně vyměřena daň ve značné výši, přičemž tato rozhodnutí daně stěžovatel napadá žalobami ve správním soudnictví (ve dvou shora zmíněných věcech se ostatně kauzami stěžovatele již zabýval i Nejvyšší správní soud). Je tedy zřejmé, že na jedné straně stěžovatel může mít dostatek prostředků pro vedení své obhajoby i vícero řízení o žalobách ve správním soudnictví, neboť je představitelné, že mu zůstala k dispozici (např. u příbuzných, známých aj.) hotovost z minulosti, kdy podnikal. Na druhé straně je však též velmi dobře možné, že vskutku již žádnými dalšími prostředky nyní nedisponuje, neboť mu všechen podstatný majetek byl zajištěn správcem daně. K řádnému vedení své obhajoby i různých řízení ve správním soudnictví stěžovatel potřebuje nikoli nevýznamné prostředky. Musí platit náklady na svého advokáta v trestním řízení (nebyl-li mu takový advokát ustanoven - podrobnosti o trestním stíhání stěžovatele nejsou Nejvyššímu správnímu soudu známy). Dále je pochopitelné a v jeho situaci vazebního stíhání zcela přiměřené, že v řízeních ve správním soudnictví potřebuje zastoupení advokátem. Navíc mu vyvstává

povinnost platit ve vícero věcech správního soudnictví též soudní poplatky. Jeho finanční potřebu na vedení sporů v dané situaci tedy lze odhadnout na vícero desítek tisíc Kč.

[18] Za této situace je nezbytné, aby krajský soud předtím, než stěžovatelu žádost o osvobození od soudních poplatků zamítne, stěžovateli umožnil tvrdit a prokázat či alespoň věrohodně osvědčit, jaké prostředky ve své nynější situaci zhruba potřebuje pro vedení soudních řízení, jichž je účastníkem, čítaje v to i účelně vynaložené náklady na zastoupení advokátem, a na jakou část z toho má vlastní prostředky. Stěžovatele je třeba vyzvat, aby poskytl soudu přehled o trestních, správně soudních a případně jiných řízeních, která v současnosti vede, s uvedením, v jakých z nich je zastoupen advokátem a jaké částky musí na advokátní zastoupení vynaložit. Rovněž je třeba, aby sestavil přehled soudních poplatků, které již uhradil nebo k jejichž uhrazení je vyzván. Takovýto přehled může sestavit i při svém vazebním stíhání, neboť jej může připravit v součinnosti se svým advokátem.

[19] Rovněž je třeba, aby stěžovatel věrohodně zpochybnil argumentaci správce daně, že může disponovat prostředky v Polsku. Je zřejmé, že na stěžovatele lze v tomto směru, kdy dokazování ve své podstatě směřuje k prokázání „negativní“ skutečnosti, tedy nemajetnosti stěžovatele, klást jen takové důkazní břemeno, které může s vynaložením přiměřeného úsilí unést. To znamená, že po stěžovateli je možno požadovat, aby poskytl soudu úplný a tak důkladný přehled svého majetku, jaký jen je s ohledem na svoji aktuální situaci schopen sestavit, a aby přesvědčivě vyvrátil či alespoň zpochybnil konkrétní podezření o tom, že ve skutečnosti určitým (skrytým) majetkem disponuje.

[20] Poté, co stěžovatel výše uvedené informace krajskému soudu poskytne, by bylo na tomto soudu, aby zhodnotil jejich věrohodnost a přesvědčivost a posoudil, zda a případně v jaké míře může stěžovatel nést náklady na řízení, která vede, sám a v jaké míře mu lze případně poskytnout dobrodiní osvobození od soudních poplatků. Je na krajském soudu, aby stěžovatele vedl k tomu, že na svá řízení sám vynaloží všechny jemu rozumně dostupné prostředky, avšak zároveň aby nedopustil, že kvůli nedostatku prostředků by stěžovateli bylo znemožněno účinně hájit svá práva.

[21] Krajský soud doposud výše uvedeným způsobem nepostupoval a stěžovatele nevedl ke zjištění rozhodných skutečností. Jeho rozhodnutí o nepřiznání osvobození od soudních poplatků tedy za současného stavu věcí je nezákonné, neboť není opřeno o dostatečně zjištěný skutkový stav. Kasační stížnost je proto důvodná.

IV. Závěr a náklady řízení

[22] Z výše uvedených důvodů proto Nejvyšší správní soud usnesení krajského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 110 odst. 1 věta první, část věty před středníkem s. ř. s.); v něm je krajský soud vázán právním názorem vysloveným v rozsudku Nejvyššího správního soudu (§ 110 odst. 4 s. ř. s.).

[23] Krajský soud posléze v rozhodnutí o návrhu ve věci samé rozhodne také o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

pokračování

P o u ě n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 24. července 2015

JUDr. Karel Šimka
předseda senátu